

«Μηδείς σου της νεότητος καταφρονεῖτω»
(Α΄ Τιμ. 1, 12)

Από τη νιότη μου στο Χριστό!

ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟ ΒΟΗΘΗΜΑ
ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 2015-2016

✠ ☩

ΚΕΡΚΥΡΑ 2015

Ιερά Μητρόπολις Κερκύρας
Αγίου Αρσενίου 1, 49100
Κέρκυρα
τηλ. 2661039912, 81184
e-mail: info@imcorfu.gr
Τα μαθήματα συνέγραψαν οι κατηχητές
του Ι. Ν. Αγίων Πάντων πόλεως
π. Θεμιστοκλής Μουρτζανός
πρεσβ. Μαρία Κυτιλή-Μουρτζανού
Παναγιώτης Χαλβατσιώτης
Μαρία Κάλλου
Αγγελική Σουρβίνου
Ευγενία Κουτσούρη
Οι εικόνες έχουν ως πηγή τους το Διαδίκτυο

Η Εκκλησία για την πατρίδα

A. Κείμενο από την Καινή Διαθήκη (Λουκ. 4, 16-30)

Ο Χριστός, πριν πάει στην Καπερναούμ και θεραπεύσει τον άνθρωπο που κατεχόταν από το δαιμονικό πνεύμα, είχε επισκεφθεί την ιδιαίτερη πατρίδα του, τη Ναζαρέτ. Όπως συνήθιζε, το Σάββατο πήγε στη συναγωγή και σηκώθηκε να διαβάσει τις Γραφές. Και του δόθηκε το βιβλίο του προφήτη Ησαΐα και, αφού ξετύλιξε το βιβλίο, βρήκε το μέρος όπου ήταν γραμμένο:

«Πνεύμα Κυρίου είναι πάνω μου. Γι' αυτό με έχρισε και με έστειλε ν' αναγγείλω το χαρμόσυνο μήνυμα στους φτωχούς, να θεραπεύσω τους ψυχικά συντετριμμένους. Στους αιχμαλώτους να κηρύξω απελευθέρωση και στους τυφλούς ότι θα βρουν το φως τους, να φέρω ελευθερία στους τσακισμένους, να αναγγείλω του καιρού τον ερχομό που ο Κύριος θα φέρει τη σωτηρία στο λαό του»

Και αφού τύλιξε το βιβλίο, το έδωσε στον υπηρέτη και κάθισε. Και όλων τα μάτια μέσα στη συναγωγή τον ατένιζαν συνεχώς. Αρχισε τότε να λέει προς αυτούς: «Σήμερα αυτή η γραφή που μόλις ακούσατε έχει εκπληρωθεί». Και όλοι συμφωνούσαν μαζί Του και θαύμαζαν απορώντας για τα γεμάτα χάρη λόγια που έβγαιναν από το στόμα του και έλεγαν: «Αυτός δεν είναι γιος του Ιωσήφ;» Και είπε προς αυτούς: «Ασφαλώς θα μου πείτε αυτήν την παροιμία: "Γιατρέ, θεράπευσε τον εαυτό σου". "Όσα ακούσαμε ότι έγιναν στην Καπερναούμ κάνε κι εδώ στην πατρίδα σου"». Είπε τότε: «Αλήθεια σας λέω ότι κανείς προφήτης δεν είναι δεκτός στην πατρίδα του. Αλήθεια σας λέω, επίσης, πολλές χήρες ήταν κατά τις ημέρες του Ηλία μέσα στο λαό Ισραήλ, όταν κλείστηκε ο ουρανός για τρία έτη και έξι μήνες, μόλις έγινε μεγάλος λιμός σε όλη τη χώρα, και σε καμιά από αυτές δε στάλθηκε ο Ηλίας παρά μόνο στα Σάρεπτα της Σιδωνίας σε μια γυναίκα χήρα. Και πολλοί λεπροί ήταν στο λαό Ισραήλ επί Ελισαίου του προφήτη, αλλά κανείς από αυτούς δεν καθαρίστηκε παρά μόνο ο Νεεμάν ο Σύρος».

Και εξοργίστηκαν όλοι μέσα στη συναγωγή όταν άκουσαν αυτά και, αφού σηκώθηκαν, τον έβγαλαν έξω από την πόλη και τον έφεραν ως την κορυφογραμμή του όρους πάνω στο οποίο η πόλη τους οικοδομήθηκε, ώστε να τον γκρεμίσουν κάτω. Αυτός, όμως, πέρασε διαμέσου αυτών και έφυγε.

B. Ερμηνευτικά σχόλια

Ναζαρέτ: ήταν η κατά άνθρωπον πατρίδα του Χριστού. Σ' αυτήν την πόλη μεγάλωσε. Πήγαινε στη συναγωγή, εργάστηκε κοντά στον Ιωσήφ, τον προστάτη της Παναγίας, τον οποίο οι άνθρωποι είχαν για πατέρα Του, και έζησε μέχρι να έρθει η στιγμή να ξεκινήσει το απολυτρωτικό του έργο. Ο Χριστός είχε πατρίδα. Τον γνώριζαν οι άνθρωποι. Πήγαινε στις εκδηλώσεις τους, όπως φάνηκε από το θαύμα που έκανε στο γάμο που έγινε στην πόλη Κανά, που βρίσκεται κοντά στη Ναζαρέτ και είχαν κληθεί και Αυτός και η μητέρα Του και οι μαθητές Του, που σημαίνει ότι είχαν φιλικές σχέσεις με το ζευγάρι που παντρευόταν. Πατρίδα σημαίνει να ανήκουμε σε έναν τόπο, που έχει ιστορία, γλώσσα, θρησκεία, παραδόσεις, ανθρώπους, έναν λαό που έχει ταυτότητα.

όπως συνήθιζε πήγε το Σάββατο στη συναγωγή: ο Χριστός είναι Θεάνθρωπος. Δεν έχει ανάγκη ως Θεός να πάει στη συναγωγή για να διαβάσει για το Θεό, δηλαδή για τον εαυτό Του. Όμως το ευαγγέλιο μας λέει ότι συνήθιζε να κάνει κάτι τέτοιο τα Σάββατα, όπως όλοι οι άνθρωποι. Σεβόταν δηλαδή τις παραδόσεις της πατρίδας του, όπως επίσης και ότι η θρησκεία του τόπου της καταγωγής Του του έλεγε να κάνει. **Θα λέγαμε ότι ο Χριστός εκκλησιαζόταν, με τα σημερινά δεδομένα, κάθε Κυριακή.** Είναι πολύ σπουδαίο αυτό, γιατί μας δείχνει έναν δρόμο. Αν ο Θεάνθρωπος, που δεν είχε ανάγκη, έκανε αυτό που χρειαζόταν για να ανήκει στην πατρίδα του, στον τόπο Του, στην κοινότητά Του, ακόμη κι αν Τον απέρριψαν τελικά, εμείς;

Πνεύμα Κυρίου είναι επάνω μου: ο λόγος αυτός ανήκε στον προφήτη Ησαΐα και δείχνει την εκπλήρωση των προφητειών της Παλαιάς Διαθήκης στο πρόσωπο του Χριστού. Ο Χριστός κατέχεται από το Άγιο Πνεύμα. Στο πρόσωπό του εκπληρώνεται το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία των ανθρώπων και συνεργεί το Άγιο Πνεύμα.

Και τα τρία πρόσωπα της Αγίας Τριάδας εργάζονται για την ανακαίνιση του κόσμου. Ο Χριστός εχρίσθη από το Θεό Πατέρα, όπως οι βασιλιάδες του Ισραήλ από τους προφήτες με λάδι. Μόνο που ο Χριστός χρίστηκε από το Άγιο Πνεύμα για να είναι ο βασιλιάς όχι μόνο του Ισραήλ αλλά όλων των ανθρώπων. και αυτό θα γίνει με την αποστολή του Ευαγγελισμού των ανθρώπων. Οι φτωχοί πνευματικά, αυτοί που είναι ταπεινοί, αλλά και οι φτωχοί υλικά, οι απλοί και καθημερινοί άνθρωποι θα ακούσουν και θα ζήσουν την Αγάπη του Θεού. Όσοι έχουν συντριβεί ψυχικά από το κακό και την αμαρτία, θα βρουν θεραπεία. Οι αιχμάλωτοι από τον θάνατο θα ελευθερωθούν και θα ζήσουν την Βασιλεία του Θεού. Οι τυφλοί πνευματικά, όσοι δηλαδή παρά τις γνώσεις τους, δεν μπορούν να δουν το Θεό, θα βρουν το φως τους. Οι τσακισμένοι από την αμαρτία, από τα βάρη της ζωής, από τις κάθε λογής σκλαβιές θα βρουν την ελευθερία της αγάπης που φέρνει ο Χριστός. Και θα αναγγελθεί ο ερχομός του καιρού που ο Θεός θα σώσει τον λαό Του, όπως ακριβώς σημαίνει και το όνομα «Ιησούς» (ο Θεός σώζει τον λαό Του). Όλα αυτά τα υπέροχα νέα για τον κόσμο και τη ζωή, γεννούν τις προϋποθέσεις για μια νέα πατρίδα: αυτή της Βασιλείας του Θεού, αυτή της Εκκλησίας. Ζητούν όμως από τους ανθρώπους πίστη και υπέρβαση, ξεπέρασμα των όσων θεωρούν σημαντικότερα στη ζωή τους από το Χριστό. Οι άνθρωποι καλούνται να ανήκουν σε μία νέα κοινότητα, της Εκκλησίας, χωρίς να αφήσουν την παλιά πατρίδα τους. Μόνο η νέα κοινότητα τους δίνει την ευκαιρία να συναντήσουν και άλλο κόσμο, από άλλες πατρίδες και να κάνουν την χριστιανική οικουμένη.

Κανείς προφήτης δεν είναι δεκτός στην πατρίδα του: ο λόγος του Χριστού φαίνεται σκληρός, είναι όμως αληθινός. Όποιος έχει ένα χάρισμα, όπως αυτό του προφήτη, που τον κάνει να βλέπει την αλήθεια, να γνωρίζει το θέλημα του Θεού, να διδάσκει στους ανθρώπους τον τρόπο με τον οποίο η ζωή τους θα έχει νόημα, να τους ελέγχει για τα λάθη τους, με σκοπό να διορθώσουν την πορεία τους, όποιος είναι ξεχωριστός, συνήθως δεν επιδοκιμάζεται από το περιβάλλον του, αλλά απορρίπτεται. «Ποιος είναι αυτός που θα μας διδάξει; Εμείς τον ξέρουμε. Δεν του αναγνωρίζουμε τέτοιο δικαίωμα», λένε οι πολλοί. Είναι ο εγωισμός, ο φθόνος και η ζηλία, αλλά και η αίσθηση ότι μόνο από ανώτερους καλούμαστε να μάθουμε. Μένουμε λοιπόν οι άνθρωποι χωρίς ταπείνωση και χάνουμε τεράστιες ευκαιρίες να προχωρήσουμε στη ζωή μας. Το ίδιο και η κοινωνία μας. Διακατέχεται από φιλόδοξους ανθρώπους, που δεν θέλουν να ακούσουν την αλήθεια γιατί πιστεύουν πως μόνο αυτοί την κατέχουν.

εποχές προφήτη Ηλία και προφήτη Ελισαίου: είναι δύο γνωστές ιστορίες της Παλαιάς Διαθήκης. Στα χρόνια του προφήτη Ηλία, επειδή ο λαός του Ισραήλ είχε παρασυρθεί από την ειδωλολάτρισσα βασίλισσα Ιεζάβελ, είχε παραδοθεί στη λατρεία του ψεύτικου θεού Βάαλ. Τότε ο Θεός επέτρεψε να πέσει ξηρασία στη γη του Ισραήλ επί 3,5 χρόνια και έστειλε τον προφήτη Ηλία που κήρυττε μετάνοια να ζήσει μακριά, στην περιοχή Σάρεπτα της Σιδωνίας. Τον έστειλε να κατοικήσει σε μία ειδωλολάτρισσα χήρα, η οποία είχε ένα παιδί. Δεν τους έλειψε ούτε το αλεύρι, ούτε το λάδι για να επιβιώσουν και ο Ηλίας ανέστησε με την προσευχή του το γιο της χήρας που πέθανε, μέχρι να επιστρέψει στον βασιλιά Αχαάβ και τη βασίλισσα Ιεζάβελ και να λύσει το πρόβλημα της ειδωλολατρίας. Το ίδιο συνέβη και στα χρόνια του προφήτη Ελισαίου. Πολλοί ήταν άρρωστοι, αλλά ένας ειδωλολάτρης, ο Νεεμάν ο Σύρος θεραπεύτηκε από την λέπρα. Ο Χριστός θέλει να πει ότι οι συμπατριώτες μας, οι δικοί μας άνθρωποι ζητούν συνήθως τα πάντα από εμάς, χωρίς όμως να είναι έτοιμοι να αντιπροσφέρουν τα στοιχειώδη, με αποτέλεσμα να μην δικαιούνται αυτά που ζητούνε. Η απαιτητικότητα και η αχαριστία είναι συνήθως το χαρακτηριστικό αυτών που πιστεύουν ότι δικαιούνται, επειδή είναι οικείοι, συντοπίτες, φίλοι, συμπατριώτες. Τίποτε όμως δεν μας χαρίζεται, αν δεν μάθουμε να το εκτιμούμε.

εξοργίστηκαν: Οι συμπατριώτες του Χριστού θύμωσαν μαζί Του γιατί τους είπε την αλήθεια. Σε άλλο ευαγγέλιο αναφέρεται ότι ήθελαν να κάνει θαύματα για να πιστέψουν σ' Αυτόν. Όμως ο Χριστός δεν ήρθε στον κόσμο για να γίνει θαυματοποιός, ούτε για να εκπληρώνει τα χατίρια και τις υλικές ανάγκες των ανθρώπων. Ήρθε για να τους διδάξει τον δρόμο της Βασιλείας των ουρανών, δηλαδή το δρόμο της αγάπης και της ελευθερίας από το κακό και τα πάθη, δηλαδή να κηρύξει μετάνοια, που θα προσφέρει την αλήθεια και την πίστη στους ανθρώπους. Οι συμπατριώτες του Χριστού ήθελαν άλλα και όταν είδε ότι δεν εκπλήρωνε αυτό που ζητούσαν, εξοργίστηκαν μαζί Του. Θέλησαν να τον γκρεμίσουν από την άκρη του βουνού στο οποίο ήταν χτισμένη η πόλη τους, για να δείξουν το θυμό τους. Απέδειξαν έτσι και την κακία τους και τη ζηλία τους. Γι' αυτό και ο Χριστός έφυγε από ανάμεσά τους και δεν ξαναήρθε στην πατρίδα Του. Ο Θεός δεν επιμένει όταν οι άνθρωποι δεν Τον αποδέχονται. Σέβεται την ανθρώπινη ελευθερία και περιμένει την μετάνοια. Δείχνει έτσι ότι η μόνη αληθινή πατρίδα είναι ο ουρανός. Αυτή που βάζει τον άνθρωπο στη χαρά και το φως της αγάπης. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν πρέπει να τιμούμε την επίγεια πατρίδα μας. Δεν μπορούμε όμως να βάζουμε το θέλημα των ανθρώπων πάνω από το θέλημα του Θεού. Ανήκουμε στην επίγεια πατρίδα μας και προσπαθούμε να κάνουμε ό,τι περνά από το χέρι μας για να σεβαστούμε ό,τι μας χαρίζει και να τη βοηθήσουμε να πάει μπροστά. Προτεραιότητα όμως πάντοτε έχει ο ουρανός, η αγάπη, οι άνθρωποι όπου κι αν ανήκουν, γιατί αυτό είναι το θέλημα του Θεού.

Γ. Τα του Καίσαρος τω Καίσαρι

«Απόδοτε τα Καίσαρος Καίσαρι και τα του Θεού τω Θεώ» (Μαρκ. 12:17). Καθώς, λοιπόν, το σώμα θα κινείται για τις αναγκαίες εργασίες, η καρδιά θα πρέπει να παραμένει ολόκληρη δοσμένη στο Θεό. Έτσι μόνο θα καταφέρουμε, μέσα σ' αυτή τη σύγχρονη Βαβυλώνα, να μην ξεχάσουμε τον αληθινό μας προορισμό, την άνω Ιερουσαλήμ.

<http://www.impantokratoros.gr/symboules-gerontos.el.aspx>

Ο Καίσαρ είναι το αιώνιο σύνολο της εξουσίας, του Κράτους, της βασιλείας του κόσμου τούτου. «Απόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι», δεν αποτελεί με κανέναν τρόπο ένα θρησκευτικό ορισμό του Καίσαρος και του βασιλείου του, ούτε μια κρίση πάνω στο βασίλειο αυτό. Είναι μονάχα η αποκατάσταση μιας διακρίσεως ανάμεσα σε δύο διαφορετικές σφαίρες, η προφύλαξη από μια σύγχυση. Καμιά κυριαρχία επίγειας εξουσίας δεν μπορεί να συμβιβασθῇ με τον Χριστιανισμό. Ούτε η κυριαρχία του μονάρχη, ούτε η κυριαρχία του λαού, ούτε η κυριαρχία μιας κοινωνικής τάξεως. Η μόνη συμβίβασιμη αρχή με τον Χριστιανισμό είναι η κατάφαση των απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου. Αλλά αυτό είναι παραδεκτό από μέρους του Κράτους μόνο με μια υπερβολική δυσφορία. Η ίδια η αρχή των δικαιωμάτων του ανθρώπου αλλοιώθηκε κι αντί να εκ *προσωπῇ* τα δικαιώματα του πνεύματος έναντι στην αυθαιρεσία του Καίσαρος, εισήλθε ολόκληρη μέσα στο βασίλειο του Καίσαρος κι από τότε δίδει σημασία όχι τόσο στα δικαιώματα του ανθρώπου ως όντος πνευματικού, όσο στα δικαιώματα του πολίτη, δηλαδή σ' ένα ον αποσπασματικό.

Αν κάνουμε έναν *τολμηρό* συλλογισμό θα βρεθούμε υποχρεωμένοι να αναγνωρίσουμε, πως μόνη η ελευθερία προέρχεται από τον Θεό κι όχι η εξουσία. Το μυστήριο της εξουσίας, το μυστήριο της υποταγῆς των ανθρώπων σ' αυτούς που ενσαρκώνουν την εξουσία, δεν διευκρινίσθηκε τελείως μέχρι σήμερα. Κι αυτό γιατί ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων, που κατέχουν το πλεονέκτημα της φυσικής δυνάμεως, δέχεται να υποτάσσεται ανεξήγητα στη θέληση ενός μόνου ανθρώπου ή μιας ομάδος ανθρώπων που εκπροσωπούν την εξουσία. Ακόμη κι ένας απλός αστυνομικός γεννά διαφορετικά αισθήματα από ένα συνηθισμένο άνθρωπο. Το ίδιο και στην αρχαιότητα οι άνθρωποι είχαν την τάση να σκέπτονται πως υπάρχει ένα μυστήριο της εξουσίας. Στο σημείο αυτό προφανώς εκδηλώνεται μια επιβεβαίωση της αρχαίας δουλείας του ανθρώπου, που δεν ξεπεράστηκε τελείως ακόμη και μέσα στις δημοκρατίες. Ήδη έχει σημειωθῇ αρκετές φορές ότι η άσκηση της εξουσίας είναι συνδεδεμένη με έναν υπνωτισμό. Οι *φορείς* των εξουσιών του Κράτους μπορούν να κυβερνούν πολύ λογικά το λαό, αλλά η ίδια η αρχή της εξουσίας συνίσταται στην ικανότητα της προτροπῆς. Εκείνος που οδηγεί τις λαϊκές μάζες σε μια κατάσταση υπνώσεως, είναι εκείνος που εξασκεί την εξουσία. Τον πιο κολοσσιαίο ρόλο στο σημείο αυτό παίζει η προπαγάνδα, που είναι μια εκλαϊκευμένη μορφή υ πνωτισμού. Και αν οι άνθρωποι δεν ήσαν επιδεκτικοί υπνωτισμού, δεν ξέρι κανείς αν θα μπορούσε να φθάση στην επιτυχία μια οποιαδήποτε εξουσία. Πιο αξιοσημείωτο ακόμη είναι το γεγονός ότι στο παρελθόν η εξουσία στηριζόταν στις θρησκευτικές πεποιθήσεις του λαού και ότι οι ιστορικές της *μορφές* κατέρρευσαν όταν οι πεποιθήσεις αυτές διασπάσθηκαν. ο πρόβλημα της κοινωνίας είναι το πρόβλημα των σχέσεων όχι μεταξύ του «εγώ» και του «συ», αλλά μεταξύ του «εγώ» και του «εμείς» και ακόμη του «εμείς» με το «συ». Το «εμείς» όμως παρέμεινε ένα ανώνυμο σύνολο, του *οποίου* τα «εγώ» και τα «συ» χρησιμοποιούνται χωρίς διάκριση. Το «εμείς» αυτό μέχρι σήμερα ήταν μια αντικειμενοποίηση της ανθρώπινης υπάρξεως. Η εξουσία του «εμείς» πάνω σ' όλα τα ανθρώπινα «εγώ» δεν σήμαινε καθόλου ανθρώπινες σχέσεις μεταξύ τους, οποιαδήποτε κι αν ήταν τα πολιτικά καθεστώτα.

Nicolas Berdiaeff, *Βασίλειο του Πνεύματος και Βασίλειο του Καίσαρος*, εκδ. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1971, σελ. 75-91

<http://www.apostoliki->

[diakonia.gr/gr_main/catehism/theologia_zoi/themata.asp?contents=ecclesia_kosmos/contents_texts.asp&main=EK_texts&file=11.htm](http://www.apostoliki-diakonia.gr/gr_main/catehism/theologia_zoi/themata.asp?contents=ecclesia_kosmos/contents_texts.asp&main=EK_texts&file=11.htm)

Δ. Εκκλησία και Πατρίδα

Στις μέρες μας, είναι γνωστό ότι η ελληνική ιστορία διαστρέφεται συστηματικά από ανθρώπους που για διάφορους λόγους, προσπαθούν με τη μέθοδο των ωμών παραχαράξεων να την αλλάξουν. Ένας από τους κλασικούς τους στόχους είναι η Εκκλησία και οτιδήποτε σχετίζεται με τον Χριστιανισμό και γι' αυτό, στην προσπάθειά τους να διαστρεβλώσουν την ιστορία της Τουρκοκρατίας με τα γνωστά παραμύθια περί «εθελοδοουλείας», προβάλλουν την δικαιολογία ότι οι Χριστιανοί αδιαφορούν για την επίγεια πατρίδα τους επειδή νοιάζονται μόνο για την ουράνια.

Βεβαίως, τα «επιχειρήματα» αυτά είναι φτωχά και επιφανειακά, **διότι Χριστιανοί κράτησαν το Βυζάντιο ζωντανό επί 11 αιώνες, Χριστιανοί έκαναν τις απανωτές επαναστάσεις στην Τουρκοκρατία, Χριστιανοί έκαναν το '21, τον Μακεδονικό Αγώνα, τους Βαλκανικούς Πολέμους, τον αγώνα του '40.** Άρα, δεν προκύπτει από πουθενά άρνηση της επίγειας πατρίδας επειδή ο Χριστιανός έχει εσχατολογικό προορισμό την Ουράνια Πατρίδα.

Στο σημείο αυτό, ο «σοφός» συνομιλητής θα κάνει ότι δεν βλέπει την απάντηση και θα συνεχίσει απότομος «θυμίζοντας» μας ότι ο Απόστολος Παύλος λέει ότι «ουκ ένι Ιουδαίος ουδέ Έλλην» (Γαλ. 3,28), άρα, συμπεραίνει, τους Χριστιανούς δεν τους νοιάζουν έθνη και πατρίδες.

Βεβαίως, ο συνομιλητής αγνοεί ότι το εδάφιο αυτό δεν καταργεί τις επίγειες πατρίδες και τα έθνη της γης, διότι αν ήταν έτσι, τότε και το εδάφιο «ουκ ένι άρσεν και θήλυ» (Γαλ. 3,28) θα σήμαινε ότι ο Χριστιανός είναι επίσης υποχρεωμένος να μην αναγνωρίζει τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες. Κατά συνέπεια, τα εδάφια αυτά προσδιορίζουν απλώς την ισότητα με την οποία αντιμετωπίζονται όλα τα έθνη και τα δύο φύλα από τον Θεό. Επίσης, το Γαλ. 3,28 διαλύει τυχόν ψευδαισθήσεις μας, ώστε να μην νομίζει κάποιος ότι αν είναι π.χ. «Έλλην» ο Θεός τον αγαπάει περισσότερο, μην νομίζει κάποιος ότι αν είναι άντρας ο Θεός του αναγνωρίζει ανωτερότητα σε σχέση με τη γυναίκα, μην νομίζει κανένας ότι οι δούλοι (αλλά και οι φτωχοί εργαζόμενοι, ντόπιοι ή μετανάστες, που κάποιοι τους αντιμετωπίζουν σαν δούλους) έχουν για τον Θεό μικρότερη αξία... Είναι επίσης χαρακτηριστική η αγάπη με την οποία ο Απόστολος Παύλος μιλάει για την πατρίδα του και την εθνικότητα του, λέγοντας «εγώ άνθρωπος μεν εμι Ιουδαίος Ταρσεύς, της Κιλικίας ουκ ασήμου πόλεως πολίτης» (Πράξ. 21,39) ενώ και στους Αθηναίους δήλωσε καθαρά ότι τα διαφορετικά έθνη και οι επίγειες πατρίδες έχουν οριστεί από τον Θεό ο οποίος δημιούργησε, «παν έθνος ανθρώπων [...] ορίσας [...] τας οροθεσίας της κατοικίας αυτών» (Πράξ. 17,26).

Στο ίδιο ακριβώς πνεύμα κινήθηκαν και οι μεγάλοι Πατέρες της Εκκλησίας οι οποίοι μας δίδαξαν να τιμούμε την επίγεια πατρίδα μας και μάλιστα να την προστατεύουμε όταν αυτή κινδυνεύει.

1. Ιωάννης Χρυσόστομος: Ο καθένας μπορεί να χρησιμοποιήσει όπλο, όμως παράδειγμα αρετής είναι εκείνος που θ' αγωνιστεί μ' αυτό για την προστασία της πατρίδας του

2. Μέγας Φώτιος: Ο ηγεμόνας, οφείλει να μετατρέψει τις εμφύλιες διαμάχες, σε αγωνιστικότητα προς υπεράσπιση της πατρίδας

3. Γρηγόριος Νύσσης: Ανόσια πράξη η προδοσία της πατρίδας

4. Μέγας Βασίλειος: Άξιος αυτός που τιμά την πατρίδα εξ ίσου με τους γονείς του

5. Γρηγόριος Θεολόγος: Κοινή μητέρα όλων μας είναι η Πατρίδα

Θυμίζουμε ακόμη το γνωστότατο Κοντάκιο «Τη Υπερμάχω», έχει ως αφορμή τη σωτηρία της μονίμως αμυνόμενης Κωνσταντινούπολης και το ίδιο αυτό Κοντάκιο που έχει ασφαλώς και πνευματική έννοια, ψάλλεται και στις δοξολογίες της 25^{ης} Μαρτίου και της 28^{ης} Οκτωβρίου.

Όμως, η Ορθόδοξη Εκκλησία με τη διδασκαλία της, απορρίπτει ξεκάθαρα την εθνική και φυλετική αλαζονεία (εθνοφυλετισμός) όπως και το ενδεχόμενο της βίαιης επιβολής τους, έννοιες που στη σημερινή ελληνική γλώσσα εμπεριέχονται στον όρο «εθνικισμός», ο οποίος επιπλέον εκφράζει και την τάση εδαφικής επέκτασης σε βάρος άλλων. Κάτι τέτοιο είναι εντελώς ασύμβατο με την Πατερική Ορθοδοξία που ευλόγησε μόνο αμυντικούς και απελευθερωτικούς αγώνες. Η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν αποδέχεται τον

εθνικισμό (υπεροχή ενός έθνους), **δεν αποδέχεται τον διεθνισμό** (κατάργηση των εθνών) αλλά **αποδέχεται την αγάπη όλων των ανθρώπων για την πατρίδα τους και την εθνική τους ταυτότητα, με στόχο την ειρηνική συνύπαρξη και συνεργασία**. Αντιθέτως, ο εθνικισμός και ο διεθνισμός εύκολα έδωσαν χώρο στις στρατευμένες εκδοχές τους, και το μόνο που κατάφεραν στον πλανήτη αυτό είναι να αιματοκυλίσουν εκατομμύρια αθώων μέσα στα πλαίσια των «δεξιών» και «αριστερών» δικτατοριών που δημιούργησαν.

http://www.oodegr.com/oode/koinwnia/ethnika/pateres_patriida_1.htm

Ε. Ο παπα-Βαλής

Ο πατέρας Κωνσταντίνος Βαλής, γνωστός στην περιοχή του και ως παπα-Βαλής, καταγόταν από το Νεοχώρι Τριχωνίδας και διακονούσε την Εκκλησία στο χωριό Σιβίστα του Αιτωλικού και αργότερα, μέχρι το 1945, στο Αγρίνιο. Σχεδόν αμέσως με την έναρξη της υποδούλωσης της Ελλάδας στις δυνάμεις του Άξονα, ο παπα-Βαλής πρόσφερε τις δυνάμεις του στην υπηρεσία της «Εθνικής Αλληλεγγύης». Η «Εθνική Αλληλεγγύη» ήταν η πρώτη πανελλαδικής εμβέλειας οργάνωση της Κατοχής. Ιδρύθηκε στις 28 Μαΐου του 1941 και δραστηριοποιήθηκε κυρίως στον ανθρωπιστικό τομέα. Ο παπα-Βαλής οργάνωσε εράνους και μάζευε τρόφιμα και χρήματα για να τα προσφέρει στους δοκιμαζόμενους συμπατριώτες του. Περισσότερο εντυπωσιακή, όμως, ήταν η προσφορά του στο ενεργό σκέλος της Αντίστασης. Όταν η διάσημη ηρωίδα του Αγώνα, Μαρία Δημάδη, εργαζόταν στο γερμανικό Φρουραρχείο του Αγρινίου ως διερμηνέας και υπέκλεπτε στρατιωτικά έγγραφα, ο παπα-Βαλής εισερχόταν στο στρατιωτικό κτίριο εμφανιζόμενος ως ... θεός της, παραλάμβανε το πολύτιμο παράνομο υλικό μέσα από την πηγή του για να το παραδώσει στη συνέχεια στους αντιστασιακούς συνδέσμους.

Άλλη προσφιλής του ενέργεια ήταν η ... σκηνοθεσία κηδειών. Μέσα στα φέρετρα και κάτω από τα λουλούδια μετέφερε όπλα για το «βουνό». Η πομπή κατέληγε στο νεκροταφείο του Αγρινίου, στο μεγάλο κενотаφίο του Σπύρου Τζωρτζόπουλου, συνεπικουρούμενος από τον υπάλληλο του νεκροταφείου και στέλεχος του Ε.Α.Μ., Χριστόφορο Σώτο. Συχνά, οι Γερμανοί και Ιταλοί στρατιώτες, στο πέρασμα των νεκροφόρων στέκονταν σε στάση προσοχής, αγνοώντας προφανώς ότι αποδίδουν τιμές σε εχθρικό πολεμικό υλικό. Κάποτε οι αρχές Κατοχής τον υποψιάστηκαν. Ο παπα-Βαλής το κατάλαβε και την επόμενη φορά που η πομπή συνάντησε απόσπασμα κατακτητών, η ταραχή του ήταν εμφανής. Οι αξιωματικοί τού ζήτησαν να ανοίξει το φέρετρο και έκπληκτοι αντίκρισαν τη σορό της γιαγιάς του Χρήστου Μπανιά. Από τότε δεν τον ενόχλησαν ξανά. Η μπλόφα είχε πιάνει

Όταν έγινε κάποιο σαμποτάζ από την Αντίσταση, οι κατακτητές συνέλαβαν 30 πολίτες ως ομήρους, για να τους εκτελέσουν. Μόλις το έμαθε ο παπα-Βαλής, κατέστρωσε με την τοπική οργάνωση του Ε.Α.Μ. σχέδιο για την απόδρασή τους. Ζήτησε στη συνέχεια από τον τοπικό υπεύθυνο του Ε.Α.Μ., Αρ. Φλωρόπουλο, ένα όνομα κρατουμένου. Εκείνος του έδωσε το όνομα του Σπύρου Κοντοπάνου. Ο παπα-Βαλής μετέβη στη φυλακή έχοντας μαζί του ένα σταυρό, μια Ι. Σύνοψη και ένα κεσέ με γιαούρτι. Εκεί, ζήτησε από το Γερμανό διοικητή την άδεια να εξομολογήσει τον ... ανεψιό του, Σπύρο Κοντοπάνο και όποιον άλλο ήθελε να εξομολογηθεί πριν από την εκτέλεσή του.

Ο διοικητής συγκατένευσε και οι μελλοθάνατοι συγκεντρώθηκαν σε μια αίθουσα. Ο παπα-Βαλής άρχισε να ψέλνει παρουσία του διοικητή, που στεκόταν σε στάση προσοχής: «Κύριε ελέησον, μέσα στο γιαούρτι ένα πριόνι... Του Κυρίου δεηθώμεν, να κόψετε τα σίδερα... Να έχετε σινιάλο τέκνα μου τη νύχτα, κύριε ελέησον, ανάψτε τρία τσιγάρα, του Κυρίου δεηθώμεν, τα παιδιά περιμένουν, Κύριε ελέησον, απ' έξω να σας ελευθερώσουν, ... Κύριε ελέησον, τέκνα μου, τέκνα μου, κινηθείτε αποφασιστικά και μη φοβάστε, μνήσθητι Κύριε». Δακρυσμένοι οι μελλοθάνατοι από αυτόν τον «Ψαλμό των οδηγίων», μπήκαν στη σειρά και άρχισαν να του φιλούν το χέρι. Συγκινημένος και ο διοικητής, επέτρεψε στον ιερέα να παραδώσει τον κεσέ στον «ανεψιό» του. Το ίδιο βράδυ οι όμηροι πριόνισαν τα σίδερα και δραπέτευσαν.

http://e-theologia.blogspot.gr/2012/11/blog-post_6454.html

ΣΤ. Η Εκκλησία στον Αγώνα του 1940

Πολλοί κληρικοί αγωνίστηκαν στο πλευρό του λαού στον αγώνα του 1940 και στην Εθνική Αντίσταση εναντίον των Γερμάνων, Ιταλών και Βούλγαρων κατακτητών, όπως οι Μητροπολίτες Κοζάνης και Σερβίων **Ιωακείμ** και Ηλείας **Αντώνιος** που οργανώθηκαν στο ΕΑΜ και εξελέγησαν Εθνοσύμβουλοι. Αλλά και άλλοι, όπως οι Μητροπολίτες Σάμου και Ικαρίας **Ειρηναίος**, Χίου **Ιωακείμ Στρουμπής**, Χαλκίδας **Γρηγόριος**, Αττικής **Ιάκωβος**, Βόλου **Ιωακείμ**, Δρυινουπόλεως και Κονίτσης **Δημήτριος**, ο δεσπότης Λάρισας και Ελασσόνας **Καλλίνικος**, ο επίσκοπος Μήθυμνας **Διονύσιος** που βοήθησαν με πολλούς και διάφορους τρόπους τον αγώνα.

Απλοί ιερείς, όπως οι παπάδες **Κώστας Τζεβελέκης (Παπακουμπούρας)** από την Κολοκυθιά, **Νίκος Αυγερόπουλος** από την Ανατολή, **Λάιος Δροσογιάννης** από τη Δάφνη, **Παπαριστείδης** από τη Στρώμη, **Δημήτρης Χολέβας (Παπαφλέσσας)** από την Τσιούκα, ο αρχιμανδρίτης **Γερμανός Δημάκης –Ανυπόμονος (φωτογραφία επάνω)**. Κι ύστερα πολλές εκατοντάδες άλλοι κληρικοί στη Θεσσαλία, στη Μακεδονία, στην Ηπειρο, στην Πελοπόννησο, στην Κρήτη, σ' όλη την κατεχόμενη Ελλάδα, γυρίζουν πόλεις και χωριά εμψυχώνοντας το λαό, πολεμώντας στα βουνά.

Και πάρα πολλοί δίνουν και τη ζωή τους. Σε σχέση με το συνολικό αριθμό των κληρικών ο φόρος αίματος είναι υπερβολικός. **Πάνω από 140 αρχιμανδρίτες, παπάδες, διάκονοι, ηγούμενοι, καλόγεροι, καλόγριες, σκοτώθηκαν από τους κατακτητές.** Το πρώτο θύμα, ήδη από τις 4 Ιούνη 1941, ο αρχιμανδρίτης **Φώτιος Θεοδοσάκης** από το Σκαλάνι Ηρακλείου Κρήτης. Ηρωικός ο θάνατος του αρχιμανδρίτη Κοζάνης **Ιωακείμ Λιούλια**, που βασανίστηκε άγρια πριν εκτελεστεί στις 6 Ιούνη 1943. Ηρωικός και περήφανος ο θάνατος και του παπά **Δημήτρη Κουτσούμπα**, ΕΑΜίτη και καθοδηγητή της οργάνωσης "Εθνική Αλληλεγγύη" στο Δομοκό, που συνελήφθη μετά από προδοσία την ώρα της λειτουργίας μαζί με το γιο του Κώστα, φυλακίστηκαν, βασανίστηκαν και εκτελέστηκαν, τον Απρίλη του 1944 στο Χρισσό της Αμφισσας. Οι εκτελέσεις συνεχίστηκαν μέχρι λίγο πριν την απελευθέρωση και τα τελευταία θύματα ήσαν οι παπάδες **Δημήτριος Τομαράς** από τον Χορτιάτη, **Χρήστος Παπαδόπουλος** από την Καβάλα και **Χρήστος Σιάνος** από τη Φλώρινα. (σ. σ. Τα στοιχεία έχουν παρθεί από το βιβλίο του Μήτσου Κάιλα "Ο λαϊκός κλήρος στην Αντίσταση").

<http://www2.rizospastis.gr/story.do?id=3723465>

Ζ. Οι παπάδες του '40

"Ένας Στρατιώτης θυμάται για την άγια μορφή και την θυσία του Στρατιωτικού Ίερέως Αρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Τσοκώνα: «Κεράσοβο Πωγωνίου...1940. Στις 11 περνάνε αεροπλάνα (ιταλικά φυσικά) και βομβαρδίζουν σαν δαίμονες πάνω απ' τ'α κεφάλια μας. Οι βόμβες λυσάνε, μ'α πέφτουν πιό πέρα μ'εσ στη χαράδρα. Τη νύχτα, ενώ κοιμόμαστε σ'ε μι'α μικρή εκκλησιά, ήρθαν μέσα κάτι στρατιώτες και στριμωχτήκανε κοντά μας. "Έβρεχε ο Θεός, ο ύπνος ήρθε γρήγορα κι όλη νύχτα νιώθαμε ζεστασιά. Την αύγη που ξυπνάμε βλέπουμε ν'α μπαίνει μέσα ένας νέος παπάς, μούσκεμα από την βροχή. Απορούμε και μαθαίνουμε κάτι τ'ο πρωτάκουστο. Ο παπάς είχε έρθει μ'ε τ'ους άλλους στρατιώτες και βλέποντας τ'ους σ'ε ένα πολ' στενό χώρο, γιά ν'α μ'ην ένοχλησει κανέναν, προτίμησε ν'α μείνει όλονυχτίς έξω από τ'ο εκκλησάκι, χωρίς αντίσκηνο. Μόλις τ'ον βλέπουμε σ' αυτή την κατάσταση, σηκωνόμαστε όλοι όρθοι και σκύβουμε μπροστά του. Εκείνος κάνει τ'ο σταυρό του, μ'ας καλημερίζει, ανάβει ένα κερί και προσεύχεται μπροστά στην εικόνα του Χριστού γιά την ειρήνη του κόσμου και την αγάπη ανάμεσα στους ανθρώπους. Τ'ον νιώθουμε σαν Χριστό και τ'ον βάνουμε γιά πάντα σ'τα κατάβαθα τ'ης ψυχ'ης μας. Μετά που βγήκαμε, τραβάει μερικούς στρατιώτες γιά τ'ο χωριό Περιστέρι, χωρίς ν'α φτάσει όμως ποτέ. Μιά έχθρική βόμβα τ'ον βρίσκει σ'το δρόμο και τ'ον ρίχνει κάτω νεκρό. Ήταν ο πιό άγιος παπάς κι άνθρωπος που απάντησα σ'τη στράτα τ'ης ζω'ης μου».

Στίς δύσκολες ώρες τής Κατοχής ή Έκκλησία μας ετύχησε νά ἔχη στό πηδάλιό της διαδοχικά Προκαθημένους, τόν Χρύσανθο καί τόν Δαμασκηνό, ἄνδρες μέ πίστη, τόλμη, παρρησία καί σθένος, πού ὁ καθένας τους προσέφερε στήν Ἐθνική Ἀντίσταση ὑπηρεσίες μοναδικές. Ἡ πρώτη ἀντιστασιακή πράξη στήν κατεχόμενη Πατρίδα μας ἦταν ἀναμφισβήτητα ἡ σθεναρή καί ἀπόλυτη ἄρνηση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου νά " παραδώσῃ " συμβολικά, ὡς μέλος Ἐπιτροπῆς, τήν πόλη τῶν Ἀθηνῶν στούς Γερμανούς κατακτητές. Καί ἀκολούθησαν οἱ σημαντικές ἀρνήσεις του νά προστῇ δοξολογία στή Μητρόπολη, ἐπὶ τῇ ἀφίξει τῶν κατακτητῶν καί νά ὀρκίσῃ τήν ἀπό αὐτούς σχηματισθεῖσα Κυβέρνηση Τσολάκογλου. Οἱ πράξεις αὐτές κρινόμενες μέ τὰ μέτρα τῆς τότε ἐποχῆς, συνιστοῦν σπάνιο φαινόμενο ὑψηλοῦ πατριωτικοῦ καί ἐκκλησιαστικοῦ ἤθους, πού ἀναδεικνύει τόν Χρύσανθο ἀντάξιο τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου καί τῶν Ἑλλήνων Ἱεραρχῶν. Ἀλλά καί ὁ διαδεχθεὶς τόν Χρύσανθο νέος Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός ὑπῆρξε καί αὐτός ἀντάξιος τῶν περιστάσεων. Αὐτός ὠργάνωσε μέ καταπλήσσοις μεθοδικότητα ἓνα πανελλήνιο δίκτυο παροχῆς βοήθειας στούς Ἕλληνες, τόν ΕΟΧΑ (Ἐθνικό Ὄργανισμὸ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης), πού ὑπῆρξε ἡ μεγαλύτερη ἀντιστασιακή ὁργάνωση τῶν μετόπισθεν γιατί αὐτὴ ἐξασφάλισε στὸν Λαὸ διατροφή, περίθαλψη, προστασία, σωτηρία, ἐπιβίωση. Ἡ Ἐκκλησία στὰ χρόνια ἐκεῖνα στάθηκε πῶς κοντὰ στό Λαὸ καί ὡς φιλόστοργη Μητέρα ἀγκάλιασε καί προστάτευε τὰ παιδιά της. Ἀλλά καί πολλοὺς Ἑβραίους ἔσωσε ὁ Δαμασκηνός καί πολλοὶ ἄλλοι Ἱεράρχες ἐνῶ μέ τήν σπάνια διορατικότητά του ἔδρασε καταλυτικὰ ἐνώπιον τῶν κινδύνων. Ἔτσι, χάρις στήν τόλμη του, σώθηκε ἡ Θεσσαλονίκη ἀπὸ τὰ νύχια τῶν Βουλγάρων, ἀπεσοβήθη ἡ πολιτικὴ ἐπιστράτευση τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ Ἐκκλησία δὲν ὑποχώρησε σὲ πιέσεις γιὰ ἀποδοκιμασία τῶν Ἀντιστασιακῶν Ὁμάδων, καί στάθηκε στό ὕψος τῶν περιστάσεων καθημαγμένη μὲν, ἀλλὰ ὑψηλόφρων καί υπερήφανη, ὅπως τὰ παιδιά της.

Κοντὰ στοὺς ἐπισκόπους καί οἱ ἱερεῖς: Προσεύχονται γιὰ τοὺς ἀγωνιζόμενους στρατιῶτες καί τίς οἰκογένειές τους. Ἐκφωνοῦν πύρινους λόγους μέ τοὺς ὁποίους ἐνθαρρύνουν καί παρηγοροῦν. Συμμετέχουν στὶς διάφορες Ἐπιτροπὲς τῶν μετόπισθεν. Γίνονται οἱ ἐμψυχωτές καί παρηγορητές τῶν οἰκογενειῶν ἐκείνων, τῶν ὁποίων οἱ σύζυγοι καί τὰ παιδιά ἔπεσαν μαχόμενοι ὑπὲρ Πατρίδος στό πεδίο τῆς τιμῆς καί τοῦ καθήκοντος. Συμμετέχουν καί μοιράζονται τήν κατοχικὴ πείνα καί δυστυχία μέ τὸ ποίμνιό τους, ἐνῶ βοηθοῦν ὅσο μποροῦν μέ ὅλες τους τίς δυνάμεις γιὰ τήν ἀντιμετώπιση τῆς πείνας καί τῆς δυστυχίας.

Εἶναι μεταξύ τῶν πρωτεργατῶν γιὰ τήν ἀπελευθέρωση τῆς κατεχόμενης καί δοκιμαζόμενης Πατρίδος, στήν πρώτη γραμμὴ τοῦ Ἀγῶνος, στό Μέτωπο, στίς μυστικὲς ὁμάδες Ἀντίστασης, στὰ νοσοκομεῖα, στὰ σανατόρια, στὰ σχολεῖα, στίς φυλακές, στὰ ὑπόγεια τῆς Γκεστάπο, στὰ στρατόπεδα, στοὺς τόπους ἐκτελέσεως, στὰ ὀλοκαυτώματα, στὰ συσσίτια, στίς διαμαρτυρίες.

<http://aktines.blogspot.gr/2011/10/1940-44.html>

Η. Η Εκκλησία μας δείχνει ποιο εἶναι τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς πατρίδας

Ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ στήν πατρίδα Του δείχνει ὅτι γιὰ τὴν Ἐκκλησία ἡ πατρίδα εἶναι πολὺ σημαντικὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Στὴν πατρίδα ἀνήκουμε διότι οἱ ἄνθρωποι ζοῦμε στήν ἱστορία, ζοῦμε στὸν παρόντα χρόνο καὶ κόσμο. Στὴν πατρίδα μας μαθαίνουμε νὰ ἔχουμε ταυτότητα, νὰ μιλοῦμε τὴ γλῶσσα μας, νὰ ξέρουμε ὅτι δὲν εἴμαστε σὲ μία τυχαία κοινωνία, ἔχουμε παραλάβει ἀπὸ τὸ παρελθὸν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς φυλῆς μας, τὰ προτερήματα καὶ τὰ ελαττώματά μας, καὶ τὴν ἴδια στιγμή καλούμαστε νὰ παλέψουμε νὰ χτίσουμε ἓναν καινούργιο κόσμον μετὰ τὴ δική μας βοήθεια καὶ νὰ παραδώσουμε τὴν πατρίδα μας στοὺς μετὰ ἀπὸ ἐμὰς καλύτερη. Ὅμως δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλο αὐτό, διότι ἡ πατρίδα μας πληγώνει. Δὲν εἶναι ὅπως τὴ θέλουμε. Πιο πάνω λοιπὸν ἀπὸ τὴν πατρίδα βρίσκεται ἡ ἀλήθεια. Καὶ ὁ Χριστὸς μας διδάσκει ὅτι ἡ ἀλήθεια βρίσκεται στὸν τρόπο ζωῆς τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ στὸν οὐρανὸ καὶ στήν ἀγάπη. Αὐτὸς ὁ τρόπος χωρὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Επομένως, γιὰ τὴν Ἐκκλησία δὲ νοεῖται ρατσισμὸς καὶ περιφρόνηση τῶν πατρίδων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἀπὸ τὴν ἄλλη δε νοεῖται περιφρόνηση καὶ ἀδιαφορία γιὰ τὴ δική μας πατρίδα, ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν εἶναι ὅπως τὴ θέλουμε. Καὶ θὰ τὴν υπερασπιστοῦμε ὅσο περνᾷ ἀπὸ τὸ χέρι μας καὶ θὰ προσπαθήσουμε νὰ ἀλλάξουμε τὰ ὅποια ἀρνητικά, νὰ μὴν ἐπαναλάβουμε τὰ λάθη τοῦ παρελθόντος, τὰ ὁποῖα καλὸ εἶναι νὰ τὰ γνωρίζουμε. Καὶ ἀν χρειαστεῖ δὲν θὰ πάρουμε μέρος στὴν ὁποια κακία τῶν ἀνθρώπων, ἐνθυμούμενοι ὅτι ἡ τελικὴ πατρίδα μας εἶναι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας προσέφεραν στήν πατρίδα μας πολλὰ. Ἀγωνίστηκαν τόσο γιὰ τὴν μόρφωση τῶν ἀνθρώπων, ὅσο καὶ γιὰ τὴν διάσωση τῆς παράδοσής της. Ὅταν χρειάστηκε, πολέμησαν γι' αὐτὴν ἢ συμπαραστάθηκαν με κάθε τρόπο σὲ ὅσους ἀγωνίζονταν. Ἀλλὰ ἐδειξαν μετὰ τὴν ἡρωισμό καὶ τὴν γενναϊότητα πού τοὺς οδήγησε καὶ στὸ θάνατο ὅτι ὁ Ἕλληνας ἀγαπᾷ τὸ δίκαιο, τὴν ἐλευθερία καὶ θέλει τέτοια νὰ εἶναι ἡ πατρίδα του. Γι' αὐτὸ καὶ διέσωσαν στὴν περίοδο τῆς Κατοχῆς καὶ μὴ Ἕλληνες, ὅπως τοὺς Ἑβραίους, ἀπὸ τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως τῶν Γερμανῶν Ναζί. Ἡ πίστη προηγείται, ἀλλὰ καὶ τὴν πατρίδα δὲν τὴν ἀφήνουμε στὸ περιθώριο. Ἔτσι αὖς μεγαλώνουμε.